

a szabályozatlanságnál csak a túlszabályozás veszélyesebb, de itt nem arról, hanem alapvető szabályozásról van szó.

A magyar államerdészet százéves történetében a profiltiszta középszintű (regionális vagy országos) szervezetek nem váltak be. Az országosan vagy regionálisan szervezett erdészeti szállító-, építő- és fafeldolgozó vállalatok, vadgazdaságok, előbb-utóbb egyesülnek a területen illetékes erdőgazdasággal, a fásító, szakirányító, üzemtervkészítő szervek pedig az erdőfelügyelőséggel.

A „szabályos” állapot: 10 erdőfelügyelőség (erdőrendezőiség, erdőigazgatóság) és 15—20 erdőgazdaság (erdő- és fafeldolgozó gazdaság, erdő- és vadgazdaság, nemzeti vállalat, igazgatóság stb.). Ez előbb-utóbb helyreáll.

Hasonlóképpen nem váltak be a mozaikszerűen kialakított, valamint az egymást átfedő szervezetek. Alsó szinten azonban a szolgáltató jellegű (terület nélküli) szakosított szervezeteknek lehet némi szerepe.

Az egyik legfontosabb tapasztalat pedig az, hogy *a szervezethez kell a megfelelő személyeket megtalálni és nem a személyekhez kell szervezetet kialakítani.*

Remélem, hogy az államerdészet szervezetének röviden összefoglalt, százestendő története az illetékes vezetőknek segítséget ad a szervezet további tökéletesítéséhez.

634.0.946.2 Q.robur

A KOCSÁNYOSTÖLGY FATERMESZTÉSI FOLYAMAT FEJLESZTÉSE

Vitaülés Gyulán, 1979. október 19-én

A Délalföldi EFAG kezelésében álló erdők 31%-a kocsányostölgy fafajú. Ennek az értékes fafajnak termesztése, a termesztési folyamat fejlesztése szívügye a Gazdaság vezetőségének — igazgatótól a terepen dolgozó erdőszig. Tovább kívánnak lépni az általánosan tanultakon, az eddigi gyakorlati tapasztalatokon, s ezért hívták segítségül három évvel ezelőtt az Erdészeti és Faipari Egyetemnek tölgyek iránt érdeklődő kutatóit. A hároméves munka eredményeit kívánták számba venni, az eddigi kutatási eredmények gyakorlatba véltelének körülményeit szándékoztak értékelni az OEE békés és csongrád megyei helyi csoportjával rendezett vitaülésen, Gyulán és egy, Gerlán bemutatott erdőrésztben.

A jelenteket Gyula város rangos művelődési házában Zsíros István, a DEFAG igazgatója üdvözölte, és rámutatott arra, hogy itt egy „rendszer-embrióval” állunk szemben, a munka célja majd a megfelelő körülmények kialakításával kocsányostölgy fatermelési rendszer létrehozása. Vida László, a DEFAG műszaki igazgatóhelyettese a síksági erdők hasznosításának kérdéskörébe helyezte ezt a szándékot és kifejtette, hogy a munka többek között az 1981. évvel kezdődő tízéves terv megalapozását szolgálja. A tudomány segítségét várják abban a törekvésükben, hogy a síkvidéki erdők is ugyanúgy kivegyék részüket a velük szemben támasztott hármas feladat teljesítéséből, mint az egyebek, hiszen ezen a téren nincsen köztük különbség.

Dr. Majer Antal egyetemi tanár, aki a munkát az egyetem részéről irányít-

ja, meleg, érzéstől fűtött hangon emlékezett meg a tölgyre vonatkozó ifjúkori élményéről, mentve magát azzal, hogy az egész magyarság ősidők óta ragaszkodik ehhez a fához. A fák e „királyának” reneszánszát jósolta kijelentve, hogy a síkvidéki kötött talajokon tölgy nélkül nem teljesítheti az erdő hármaskörét. Rámutatott arra, hogy a bútortipar annál nagyobb érdeklődéssel fordul a fafaj felé, minél szűkebbé válik az egzotikum importjának lehetősége. Figyelmeztetett arra, hogy a Körösök mentén álló tölgyek nagyrészt széles évszázadjúak, helyettük a szlavontölgy felelne meg jobban a Dél-Alföldnek, hiszen évszázados életkora mintegy 30%-kal kisebb. Könnyen követhető módon fejtette ki a fajtanemesítésben a klónozás helyett a gyorsabb eredményt adó populációnemesítésre való áttérés szükségességét. Végül 12 pontba foglalta össze a tennivalókat:

„1. Jobban meg kell becsülni a természet adta kiváló, egyenes törzsű, későn fakadó szlavontölgy-populációkat, mint a kocsányostölgy-nemesítés alapegységeit!

2. Homogén, későn fakadó szlavontölgy-populáció az országban kevés van. Felkeresésük és továbbzaporításuk a minőségi makk forgalomba hozatalával a kocsányostölgy nemesítésének gyors, biztos és szinte egyedüli gyakorlati lehetősége.

3. Az OFMB ismerjen el néhány szlavontölgy-populációt. (Eddig ugyanis csak a klónozott, gazdasági fajtát ismerték el!) A kijelölt elitállomány makkját nagy értékű kincsként kell kezelni; gondosan kell begyűjteni, tasakolni, származási jelzéssel, minőségi jellemzővel ellátni.

4. A kocsányostölgy-, a szlavontölgy-populáció sokalakúsága is fennmarad, általában az állományok heterozigoták; nagy szerepe van tehát a természetes szelekciót elősegítő nevelővágásoknak, már korán a helyes méretű korona kialakításának.

5. Az értéktölgy fatermesztésre alkalmas termőhelyeket el kell különíteni az inkább csak környezetvédelmet szolgáló tölgyesektől.

6. Az értéktölgy egész fatermesztési folyamatára, tartamosságának biztosítására ki kell alakítani a végrehajtható termesztési technológiát, főleg gép és vegyszer alkalmazásával.

7. Törekedni kell a kedvező ökológiai rasszok morfológiai és fiziológiai jellemzőinek megállapítására, a korai, a csemetekerti diagnózis kialakítására.

8. Tölgyesek esetén az erdőnevelésnek nagyobb jelentősége van, mint bármely más fajjal történő termesztése során; az ápolások, tisztítások és gyéritések pozitív szelekciós módszerei bevezetendők.

9. Az elő- és véghasználatok fakitermelésének gépesített technológiáját ki kell dolgozni, hogy az segítsen az értékes tölgyanyag felhasználásában.

10. Figyelemmel kell kísérni a tölgy feldolgozásának és felhasználásának problémáit, a fatermesztéssel való kapcsolatot és visszhatást.

11. Külön figyelmet kell fordítani a tölgy modern erdővédelmi intézkedéseinek kidolgozására és eljárások bevezetésére.

12. Az érték-tölgy termesztés gazdaságosságát igazolni kell, ezért törekedni kell az ökonómiai kérdések feltárására és a gazdaságosság fejlesztésére.

Dr. Szappanos András egyetemi docens eddigi kutatómunkája a kocsányostölgy makk- és csemetetermelésének a fejlesztésére irányult. A makk-kérdésben kimutatta, hogy magtermelő állományaink a kijelölésük óta eltelt 30 év alatt nem töltötték be feladatukat — nem teremnek. Nem is teremhetnek, mert kezelési utasításuk még tíz évvel ezelőtt is csak rendkívül óvatosan nyúlt a záródásbontáshoz. Szolitéreken végzett számos méréssel jutott arra a megállapításra, hogy a hússzoros mellmagassági átmérőnek megfelelő koronaszélesség a

gyakori makktermés záloga. Kortól függően különböző erélyű felszabadítással javasolja ezt az arányt megközelíteni, a szabadrá tétt koronákat alvörügyeik megindulására, az ezekből fejlődő, stádiumosan idős hajtásokat pedig makktermésre serkenteni. A Gerlán bemutatott 52 éves kocsányos- és szlavontölgyesben a természetben is szemléltette módszerét. (A látványtól a gyakorlat mindig óvatosabb szakemberei fejüket a szélben szabadon hajladozó koronákkal együtt ingatták.) A csemetetermelésben célul tűzte az egyéves korban minél több és még háromévesen is kiültethető csemete előállítását. A levéltrágyákkal végzett kísérletei eredményre nem vezettek, bizonyítékául annak, hogy a csemete tápanyagfelvétele csaknem kizárólag a gökéren át történik. Így a csemetekert talajának megfelelő állapotáról kell gondoskodni.

Tölgyesi Albert DEFAG-osztályvezető a kocsányostölgy erősítésének helyi módszereit ismertette. Ez nagyrészt megegyezik a másutt alkalmazottakkal, talán csak a Gyulán kifejlesztett tuskókiszántás sajátos (ezt régebben már ismertették). Az erdősítések védelmével kapcsolatban megállapította, hogy Békesben nem a vadállomány nőtt meg az idők folyamán, hanem a vadeltartó képesség csökkent és ezt kell szem előtt tartani az elhárítás során: keríteni kell, de a kerítésen kívül nyújtani is kell a vadnak.

A termelt faanyagot 100—150 Ft/m³-rel terhelő erdősítési költségek csökkentésére *dr. Csesznák Elemér* egyetemi docens folytat vizsgálatokat. Megítélése szerint a talaj-előkészítés fejlesztése kardinális jelentőségű. A korábban szántóföldi művelés alatt álló területen a telepítés problémamentes. A régebbi parlagterületek csak előzetes vegyszeres gyomirtás utáni feltöréssel, majd tavaszi tárcsázással készíthetők elő. Felújításkor legnagyobb gond a tuskózás, erre csak a K 2 A-t ajánlja, de legalább 200 LE-s erőgéppel. A tuskózás költsége mintegy 10 000 Ft-tal haladja meg az egységáras térítést, ennek fedezéséről intézményesen kell gondoskodni. Vegyszeres ápolást csak a csemetesorokban javasol, a sorközben a kisebb költségű mechanikai a helyénvaló.

A kocsányostölgy erdővédelmi problémáit *dr. Igmándy Zoltán* tanszékvezető egyetemi tanár foglalta össze. Fő kártevőnek a cserebogarat, súlyosnak a vadakat (a többesszámot külön követelte), sajátosnak a lisztharmitot és a tölgylevélbolhát jelölte meg. A lepkekárosítók közül a gyapjaspillét emelte ki. Sikeres védekezési eljárások vannak, de gazdaságosságuk nem mindig egyértelmű.

Végül *dr. Koleszár József* EKE-tudományos munkatárs genetikai talajtípusok szerint vizsgálta a kocsányostölgy fatermési osztályait; *dr. Kovács Illés* tanszékvezető egyetemi tanár három, Doboz környéki törzs mintadarabjainak adataival ismertette a kocsányostölgy műszaki tulajdonságait; *Nagy Zoltán* erdőfelügyelő pedig a táj erdősültségének az utóbbi évszázadban történt változásával foglalkozott. Rámutatott arra, hogy az újabb időkben, a gyorsan növekvő előtérbe kerülésével csökken a tölgyerdősítések aránya, de teljes elhagyását mindenképpen meg kell előzni. Az elhangzott fejlesztési elgondolások, tanácsok, javaslatok gyakorlati megvalósításának helyzetét zárómotívumként *Gál Imre*, a vésztői erdészet vezetője vázolta.

Jérôme René

Gál Imre:

A kocsányostölgy-gazdálkodás fejlesztésének gyakorlati kérdései

Szaktudásunk alapkövetelménye a hosszú távú, előrelátó gazdálkodás. A tölgy esetében például 100—120 évre előre kell döntéseinket meghozni. A távlati célokból azonban csak annyi valósulhat meg, amennyit a napi munka során gazdaságosan végre lehet hajtani. Itt a *gazdaságosságot* és a *végrehajthatóságot* külön-külön, mint alapkövetelményt határoznom meg.

Az évszázados vágásforduló miatt nem elégséges, ha a fajafaj természetese a vágásfordulón belül gazdaságos, a termelési folyamat szakaszainak külön-külön is gazdasági eredményt kell produkálni. Nekünk gazdálkodóknak minden hónapban fizetnünk kell, az önelszámolás végén pedig egyre növekvő eredményt kell felmutatni. A távlati célok, egy fajafaj előtérbe helyezése szempontjából meghatározó a mag-, csemetetermelés, az erdőfelújítás, erdőtelepítés műveletenkénti gazdaságossága, ez viszont egyértelműen az érvényben levő szabályozórendszer függvénye. Konkrétan a kocsányostölgy esetében úgy érzem, ez a kérdés nincs helyén, hiszen a magtermesztés megoldatlan, a csillagászati árú makkból a csemetetermelés gazdaságtalan, az erdőfelújítási egységárak nem fedezik a ráfordításokat, a befejezettség az előírt idő alatt nem érhető el.

Másik fontos kérdés a végrehajthatóság, vagyis legyen mit, legyen kivel és legyen mivel. A *mit* kérdésen egyértelműen a szaporítóanyag-problémát értem, hiszen köztudott, hogy éveken át ezen bukott meg a felújítás kérdése. Ha a jelenleg folyó munka csak ezen a területen produkál valami komoly előrelépést, már akkor nagyot alkotott. A szakaszos, de esetenként óriási mennyiségben jelentkező tölgymakk több évre történő eltarthatóságának vizsgálatát, ezen probléma megoldását nagy jelentőségűnek tartanám.

A *kivel* kérdés sem könnyebb. A művelési munkák végrehajtására ma már nincs munkaerő. Néhány jól képzett és jól fizetett szakmunkáson, gépkezelőn kívül mással nem számolhatunk.

A *mivel* kérdés katasztrofális. Ami a csemetetermelés és az erdőfelújítás gépesítése terén az elmúlt 10—15 évben történt, nem hogy fejlődést, de még egy helyben topogást sem jelentett. Mindenki kínlódik, részfeladatokat egy-egy eszközzel úgy-ahogy megold, de a folyamatgépesítés átfogó megoldása nem létezik. A további munkánk kulcskérdése géprendszerek gyártásának megszervezése, hiszen enélkül bármilyen szépen megalkotott és elképzelt technológia is írott malaszt marad.

Továbbiakban szabad legyen néhány részproblémát kiemelni, melyek munkánk során felmerülnek, esetenként fejtörést, esetenként megoldatlan feladatot okozva. A vizsgált területen zömében réti talajok különböző változatai, illetve kisebb részben csernozjom talajok különböző változatai találhatók. Valamennyi esetben a kocsányos tölgy használható fajafaj, nagy részben közepes növekedést, kis részben jól produkálva. A termőhelyek nagy részén azonban nemesnyárok, elsősorban olasznyár, esetenként hazai nyár és az akác is használható. Ezek a fajafajok gyenge, illetve közepes növekedést produkálnak. A választás lehetősége tehát adott. Igényes erdőgazda esetében a gazdaságossági és végrehajthatósági szempontok határozzák meg, hogy melyik fajafajt részesíti előnyben.

Az ma már nem képezi vita tárgyát területünkön, hogy a közepes és jó akác-állományokat sarjazzatjuk. Az akác megbecsülése feltétlen növekvőben van és elfoglalja az őt megillető helyet. Nagy kérdés a kocsányostölgy és a nemesnyárok közötti választás. Meg kell állapítani, hogy a *kocsányostölgy nem a mai, felgyorsultan rohanó világ fajafa*, hisz nem hajlandó folyamatosan makkot te-

remni, növekedése igen lassú, 8—12 év kell az erdősítése befejezéséhez, a vad kifejezetten szereti, többször kell nevelővágást végrehajtani benne és ha 100—120 éves korban véghasználjuk, méreteivel megoldatlan problémát okoz embernek, gépnek egyaránt. *A nemesnyár ezzel szemben jól és biztosan szaporítható, az erdősítés, majd annak megvédése a vad kártételével szemben megoldható, kitermelése és értékesítése problémamentes, egységnyi idő alatt lényegesen nagyobb fatömeget produkál.* Ha ehhez hozzáteszem, hogy a népgazdaság elsősorban a fatömeg mennyiségi fokozását várja szakmánktól, felelősséggel dönteni egyre nehezebb.

Összefoglalva: elsősorban az időszakos vízhatású réti talajok esetében, ha azon lehetőség kínálkozik a minőségi kocsányostölgyanyag termelésére, ahol a várható véghasználati fatömeg meghaladja a 450 nettó m³-t hektáronként, mindenképpen a kocsányostölgyet kell ültetnünk. A többi, termőhelyi változat esetében mindazon területekre, ahol a nemesnyár — itt az olasznyárra gondolok — a 180—200 nettó m³/ha fatömeget vágásérettségi korra megadja, ott a nemesnyárat kell ültetni.

A hazai nyár jelentősége jelen pillanatban még nem tisztázott. Elsősorban a vadkár ellensúlyozására, az időbeni befejezés érdekében az utóbbi években jelentős, mintegy 150 ha volumenben alkalmaztuk a felújítás végrehajtására. Mivel az ivartalan szaporítása még megoldatlan, a felhasznált ültetési anyag genetikai értéke meglehetősen bizonytalan. Meggyőződésem, hogy a szaporítóanyag-termelés megoldása után a jó genetikai tulajdonságú hazai nyárklónoknak a későbbiekben nagy jelentősége lesz.

Az erdősítési technológia kérdéséhez le kell szögezmem, hogy vegyszerellenes vagyok. A vegyszerek hatásmechanizmusa az esetek többségében nem tisztázott. Az eredményességét az időjárás alapjaiban befolyásolja. A kijuttatás esetenként nem tökéletes, beruházásigénye magas, bér munkában rendkívül drága. Mechanikai ápolás vegyszerezés esetén is szükséges. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatták, hogy költségigénye körülbelül egyharmada a vegyszeres ápolásnak. A vegyszer jelentőségét a malkkvetések és az első éves erdősítések egyszeri kezelésében látom és azok felhasználását erre az időszakra korlátoznom.

Befejezésül néhány szót a vadkarról. Meglehetősen nehéz és húsba vágó probléma. Nehéz, mert sokan szeretünk vadászni, gyorsan kell az eredmény, s ehhez bizony sok vad kell és húsba vágó, mert hovatovább nem lehet erdőt csinálni, a vad mindent elpusztít. Azt nem lehet vitatni, hogy a vad az erdő része, de a jelenlegi létszámban az erdőművelés antagonistájává lett. A mulasztás a kérdésben nagy, és úgy érzem, az egyéni, csoport- és össznépi érdek nagyon összekeveredett. Köztudott, hogy a vadlétszámbebecslések irreálisak. A vad lényegesen több, ezt a kilövések eredménye jól mutatja. A vad élettere az utóbbi időben, elsősorban a téli hónapokban, katasztrofálisan leszűkül. A szétszórt, jobb esetben néhány száz hektáros erdő a vad egyetlen búvóhelye a 10 ezer hektáros, kopasz és sivár határban. Ez a tömeges megjelenés erdősítéseinkben hihetetlen méretű kárt okoz. *Egyetlen megoldás a kilövés nagymértékű emelése!*

Sok problémát okoz, hogy a vadászati jog zömében nem a gazdálkodó egységé, hanem vadásztársaságé. Így a vad által okozott kár nagyrészt behajthatatlan. Az őz, de a nyúl kártételének elbírálásában érvényben levő rendeletek nevetségesek. Az őz minden télen teacserjét csinál a több éves kocsányostölgy-erdősítésekből. Se szeri, se száma azoknak a varázsszereknek, melyek a vadat, úgymond, távoltartják. Kijelenthetem, hogy *a jelenlegi vadlétszám mellett egyedül a kerítés az, ami hatékony védelmet nyújt.*